

ωδῶν ἐνεργείων τῆς καὶ τὴν ἀπλήν ὑπόνοιαν. Περὶ τὸ 1815, λοιπὸν τρεῖς ἀγνωστοὶ σχεδὸν ἰδιῶται, ὁ Σκουφᾶς, ὁ Ξάνθος καὶ ὁ Δικαῖος, ὡς ἄλλοι Ζοροβάβελ, Ἐσδραὶ καὶ Νεεμίαι, διαφλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς ἀληθοῦς ἡμῶν θρησκείας, καὶ ὠφελούμενοι ἐκ τοῦ τότε πρὸς διάχυσιν τῶν φώτων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν, συστηθέντος συλλόγου τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῶν Φιλομούσων, εἰς ὃν διὰ τῶν συστάσεων τοῦ Ι. Καποδιστρίου, ἀνεγράφετο καὶ ἡ Ἱερὰ Συμμαχία, συνεννοήθησαν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔθηκαν τὰς πρώτας βάσεις τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡδὴ πασιγνώστου Φιλικῆς Ἐταιρίας, ἐξ ἧς ὡς ἀπὸ μικροῦ ὑπὸ αἰθάλην σπινθηρὸς τοσοῦτον ἐν διαστήματι ἐξ ἐτῶν, ἀνεζωπυρώθη καὶ ἐξηπλώθη ἐθνικὸν πῦρ, ὡς περὶ τὸ 1821, ἐπήνεγκε καὶ τὴν γενικὴν ἐθνοσωτήριον ἔκρηξιν, καὶ ἀνέφλεξεν ἐν ξηρᾷ καὶ ἐν θαλάσσει τὴν μεγάλην ἐκείνην πυρκαϊάν, ἣτις διαρκέσασα ὀλόκληρον σχεδὸν ἑπταετίαν, κατέκαυσεν ἐπὶ τέλους, τῇ συμπράξει καὶ τῆς φιλελληνικοῦ χριστιανικῆς Εὐρώπης, ἐν τῶν σκελῶν τοῦ ὄλως σαθοῦ καὶ ὑπὸ ἀνθρωπίνων ὀλοκαυτωμάτων λατρευομένου εἰδώλου τῆς ἡμισελήνου, καὶ ἀνίδρυσεν ἀντ' αὐτοῦ στερεὰν τὴν σταυροφόρον καὶ ἐλευθεριόπαροχον σημαίαν τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ἐνθα ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἔθηκε τὸ πρῶτον τὴν ἑδραν τῆς ἡ κλασικῆ σοφίας, καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ ἀναμορφώσει, ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐκήρυξε πρῶτος τὸ νέον ἀληθὲς θρησκευμα. Ἴσως ἐντεῦθεν, ἂν ὁ θεὸς εὐδοκήσῃ, καὶ ὁ νέος Ἑλληνισμὸς, ἀξιονόμενος τῆς εὐνοίας του, ἀναδειχθῇ καὶ κατὰ πάντα ἀξίος γόνος τῶν εὐκλεῶν προγόνων του, ἀνιδρύσῃ ποτὲ καὶ ἐξαπλώσῃ τὸ ἱερόν αὐτοῦ λάβαρον καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἀρχαίας χώρας του.

Ἴδου ἐν τούτοις ὁποῖον μέγα καὶ θαυμάσιον γεγονός ἐξήλθεν ἐκ τῆς συλλήψεως καὶ ἐνεργείας τριῶν ἐν ἀρχῇ μικρῶν καὶ ἀσθενῶν ὀργάνων! Πλὴν ὡς εἶπε καὶ τὸ σκεῦος αὐτὸ τῆς ἐκλογῆς, ὁ κορυφαῖος τῆς ἀποστολικῆς δωδεκάδος. « Τὰ μωρὰ καὶ ἀσθενῆ τοῦ » κόσμου τούτου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα τὰ σοφὰ » καὶ ἰσχυρὰ καταισχύνῃ, » διότι εἰς τοιοῦτον ἔργον καὶ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, ἦτο βεβαίως συνεπίκουρος καὶ ἡ θεία δύναμις. « Ἡ θεία πρόνοια, ἔγραφε τὴν 6 » Ὀκτωβρίου 1830 πρὸς τὸν ἐν Γενεύῃ Κ. Κροῦδον » ὁ μεγαλεπίβολος ἀνὴρ ὅστις πρῶτος ἐκλήθη νὰ » διευθύνῃ τὰς τύχας τοῦ ἀναγεννηθέντος ἔθνους, δὲν » ἔκαμεν ἐπὶ ματαίῳ πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος » θαύματα. Ἀφοῦ διέθηκεν ἵνα τὸ ἔθνος τοῦτο ἀνα- » κύψῃ ἐκ τοῦ τάφου, καὶ ἀναλάβῃ τὴν θέσιν του ἐν » τοῖς ἐλευθέροις καὶ αὐτονόμοις ἔθνεσιν, ἡ αἰωνία » διαθήκη πρέπει νὰ πληρωθῇ, καὶ θέλει πληρωθῇ ἐκ » τῆς συνδρομῆς καὶ τῶν ἐναντιωτάτων φαινομένων » περιστάσεων. Ταύτην τὴν ἀδιάσειστον πεποίθησιν » ἔχω ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τῆς σήμερον, λαβοῦσαν » ἐν τῇ συνειδήσει μου καὶ ἐκ τῶν γεγονότων βαθυ- » τέραν τὴν ρίζωσιν· ἐξ αὐτῆς δὲ ἐνισχυόμενος οὐ » μόνον δὲν ἠττώμαι ἀπὸ τὰ προσκόμματα, ὅσα ἀ- » παντῶ εἰς πᾶν βῆμα καὶ εἰς οἵανδήποτε ὑπόθεσιν, » μεγάλην ἢ μικράν, ἐσωτερικὴν ἢ ἐξωτερικὴν, ἀλλ' » ἀπεναντίας ἐμψυχοῦμαι μᾶλλον εἰς τὰς ἐλπίδας καὶ » τοὺς ἀγῶνάς μου (Ἰωάνν. Καποδίστριας). »

Τφόντι καὶ τί δὲν κατορθώνει ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ὁ πατριωτισμὸς! Ὑπὸ τὴν σταθεράν, τὴν ἀφιλοκερδῆ, τὴν ὁμόθυμον καὶ ἀνδρικὴν τούτων ἐπίδρασιν, κατορθοῦνται ἢ μᾶλλον δημιουργοῦνται, καὶ ὅσα ἀπὸ τοὺς δυσπίστους, τοὺς ἀπέλπιδας, καὶ ἀφιλοπάτριδας

θεωροῦνται ὡς ἀνέφικτα, ἰδανικά, φαντασιώδη, ἐνθουσιασμοὶ καὶ οὐτοπίαι. Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐμπνευσις αὐτῆς, δὲν ἦτον οὔτε εἶναι ἀλλότριος νεωτερισμός ἢ χυδαϊσμός εἰς τὸν νέον Ἑλληνα· ἦτον ἰδία αὐτοῦ ἀρχαιότης καὶ εὐγένεια, μάλιστα ἡ ἀρχαιοτέρα τῶν εὐγενειῶν, ὡς ἦτο καὶ εἰς τὸ περιούσιον ἔθνος τῶν Ἑβραίων. Τὴν εἶδομεν εἰς τοῦτο νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν πληγῶν καὶ τῆς σφαγῆς τῶν πρωτοτόκων τῆς Αἰγύπτου, καὶ πλανωμένην ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν τροπαιοφόρον, νὰ ἐγκατασταθῇ στερεὰ εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων τῆς. Ὡσαύτως παρετηρήσαμεν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἐξέλθῃ ἡρωϊκὴ ἐκ τῶν μυθῶν τῆς Σαλαμῖνος, καὶ τῶν πεδιάδων τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, φιλοσοφοῦσαν δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, τῷ Λυκείῳ καὶ τῇ Στοᾷ, δρῶσαν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἀποπέμπουσαν φλόγας πυρός ἐκ τῆς Ἡνυκός καὶ διατρέχουσαν τέλος διὰ τοῦ ξίφους καὶ τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων τῆς Ἀσίας τε Εὐρώπην καὶ Ἀφρικὴν, ν' ἀνιδρύσῃ παντοῦ τὸ θριαμβευτικὸν κράτος τῆς. Ἴδου τὰ πανάρχαια γενέθλιά τῆς καὶ αἱ λαμπραὶ ἀναμνήσεις τῆς, ἰδου αἱ ἀνεξάλειπτοι ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ ἀθάνατα παράσημα, ἐξ ὧν θερμαινόμενοι καὶ ὑπὸ τὸ βᾶρος τῆς δουλείας οἱ γενναῖοι αὐτῆς γόνοι, ἀνωρθώθησαν δαφνοστεφεῖς διὰ τῆς συνθλάσεως τῶν ἀλύσεών των ἐπὶ τῆς χώρας τῶν προγόνων των. Πλὴν ἡ ἀνόρθωσις αὕτη τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ, ἢ τὸ ἕτερον τοῦτο τῆς νέας ἱστορίας γεγονός, ἀρκεῖ πλέον νὰ καταδείξῃ ἀδιαφιλονεικῆτως τὴν ὑπαρξιν τοῦ νόμου τῆς ἀναβιώσεως ἐν τῇ ἱστοριονομικῇ πορείᾳ τῶν ἐθνῶν; Ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἐπ' ἀορίστῳ μυστηριώδη ἐνέργειαν, καὶ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ σκοπιμὸν ἐμφάνισιν τοιοῦτου νόμου; Καθησυχάζει τὴν

συνείδησιν, πληροῖ τὴν διάνοιαν, ἐξαλείφει πάντα δισταγμὸν;

Τὸ μέγα καὶ σπουδαιότατον τοῦτο ζήτημα, εἶναι πλέον καθ' ἡμᾶς ἱστοριονομικῶς λελυμένον, δὲν ἐπίδεχεται ἀμφισβήτησιν, διότι δύο τοιαῦτα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου γεγονότα διαφόρων ἐποχῶν καὶ ἐθνικοτήτων, ἀφανῶς μὲν πλὴν κανονικῶς ἐπιτελεσθέντα, καταδεικνύουν σαφῶς, ὅτι ἡ ἀναβίωσις τῶν ἐθνῶν, ὡς ὑποκρύπτουσα μάλιστα ἐν ἑαυτῇ γενικόν, κοσμοσωτήριον, θεῖον σκοπὸν, δὲν εἶναι ἀπλοῦν μετεωρολογικὸν φαινόμενον, δὲν εἶναι ἀνωμαλία ἢ ψευδογραφία καὶ τερατοτοκία ἐν τῇ ἠθικῇ τάξει, ὡς τοιοῦτου εἶδους φαινόμενα παρουσιάζονται ἐν τῇ φυσικῇ, ἀλλ' εἶναι γεγονός βραδυτέλεστον μὲν, ὡς προῦρισται εἰς τὰς ἀνεξιχνιάστους βουλὰς τῆς Θεῆς Προνοίας, καὶ ὡς οὕτω βραδέως τελοῦνται πάντα τὰ μεγάλα καὶ καταπληκτικὰ γεγονότα, πλὴν ὁμαλόν, βέβαιον, σταθερόν καὶ ἴδιον ἐν τῇ πορείᾳ τῶν ἐθνῶν καὶ τῇ σειρᾷ τῶν αἰώνων. Ἐὰν ὁμως ἐν τῇ ὑπάρξει τοῦ ὁ νόμος αὐτός εἶναι πλέον ἀναντίρρητος, εἶναι ἄρα γε ἤδη τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ ὑψηλοῦ καὶ φιλανθρώπου σκοποῦ του, ὡς πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀναγεννηθὲν ἔθνος; — Τὸ ἐπίσης σπουδαιότατον καὶ πρακτικώτατον τοῦτο ζήτημα, ἐξαρτώμενον ἐκ τῆς πρὸς τοὺς νόμους τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους πορείας, εἶναι, ὀφείλομεν ἀπροκαλύπτως νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, εἰσέτι ἄλυτον, καὶ τοι φρονοῦμεν ὅτι ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀναβιωτικοῦ νόμου, ἐνυπάρχει καὶ ὁ μέγας καὶ εὐεργετικὸς αὐτοῦ σκοπός. Τίς δὲ εἶναι οὗτος; — Οἷος ἦτο καὶ ὁ ἀνέκαθεν ἰδιᾶζων προορισμός τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σκοπός ἀναμορφωτικὸς καὶ ἐκπολιτιστικὸς, διάφορος ἀπὸ τὸν

τοῦ Ἑβραϊσμοῦ, ὅστις ἦτον ὄλως θρησκευτικός.

Ἄλλ' ὁ νέος Ἑλληνισμός, ἐκτὸς τῶν πλείστων ἐξωτερικῶν προσκομμάτων ἅτινα περιφράττουν καὶ βραδύνουν τὴν πορείαν του, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἀτυχῆ Ὀκτωβριανὴν μεταπολίτευσιν, εὐρίσκεται εἰσέτι καὶ εἰς τὸν ὄρθρον οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἐθνικοῦ βίου του. Καὶ τὰ ἔθνη ὅσα προώρισται νὰ ζήσωσιν, εἴτε πρωτότοκα, εἴτε δευτερότοκα εἶναι, ζοῦν Μαθουσσάλειον βίον, διότι τοιοῦτος ἀπαιτεῖται, ὅπως καὶ εἰς ἑαυτὰ ἀναπτυχθῶσι καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἐργασθῶσιν. Ὡς τὰ ἔτη εἶναι διὰ τὸν ἄνθρωπον, οὕτως οἱ αἰῶνες διὰ τὰ ἔθνη. Συνήθως δὲ ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ των ἀναδεικνύουν τὴν ῥωμαλεότητα καὶ τὸν ἡρωϊσμόν των, οὕτω περὶ τὴν μεσημβρίαν ἢ περὶ τὴν δειλὴν τοῦ βίου των, ἐξηγοῦν τὴν ἀβρότητα τοῦ πολιτισμοῦ των, τὸν πλοῦτον τῆς σοφίας των, τὴν ἀκμὴν τῆς νομοσύνης καὶ τὴν πολυτέλειαν τοῦ πνεύματος εἰς πᾶν εἶδος ἐπιστημονικῶν καὶ τεχνικῶν γνώσεων, δι' ὧν ἀνυψούμενα καὶ κλειζόμενα, ἐπιτελοῦν καὶ τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἰδίαν ἀποστολὴν των.

Ὁ νέος λοιπὸν Ἑλληνισμός εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ βίου του διατελῶν, δὲν ἐδύνατο, οὔτε δύναται νὰ ἦναι ἤδη καὶ εἰς τὴν μεσημβρίαν ἢ τὴν δειλὴν αὐτοῦ, οὔτε δικαιούται τις νὰ ἀπαιτήσῃ τὴν ἀποχρῶσαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ σκοποῦ τοῦ νόμου τῆς ἀναβιώσεώς του. Πρέπει νὰ ἀφεθῇ ἀνεπηρέαστος καὶ ἀνενόχλητος νὰ προχωρήσῃ καὶ προσεγγίσῃ τοῦλάχιστον εἰς τὴν μεσημβρίαν τοῦ βίου του, καὶ τότε νὰ κριθῇ μετὰ τινος βασιμότητος καὶ δικαιοσύνης ἀναλόγως τῶν προόδων του, καὶ οὐχὶ νὰ ἐλέγχηται ἢ νὰ καταδικάζεται ἐκ τῆς ἐνεστώσης αὐτοῦ καταστάσεως ἢν κατὰ μᾶλλον ἢ ἦττον διέρχον.

ταὶ βραδέως καὶ ἀνωμάλως ὅλα τὰ ἀρτιγενῆ ἔθνη, καὶ μάλιστα ὅσα δυστυχῶς ἐξαρτῶνται ὑπὸ ἀλλοτρίων ἢ δολιεύονται. Ἀπόκειται ὁμως καὶ εἰς αὐτὸν ν' ἀποβάλλῃ πλέον τὰς κακὰς ἐξεις, καὶ τὰς ὁποίας νηπιωδῶς ἐναποθέτει εἰς ἀλλοτρίους ἐλπίδας, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἀποθαρήντικα προοίμια τοῦ βίου του, καὶ ἀποβλέπων εἰς μόνας τὰς ἰδίας του δυνάμεις, νὰ σέπτηται ὀρθότερον καὶ συνετώτερον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰ βήματά του, νὰ πολιτευῆται μετὰ πλειότερας φιλοπατρίας καὶ αὐταπαρνήσεως, καὶ νὰ θέσῃ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐθνικοῦ βίου του καλὰς καὶ στερεὰς βάσεις, « εὖ σοι τὸ μέλλον ἐξεῖ, εἰ τὸ παρὸν εὖ τι » θεῖς », διότι ἐκ τούτου ἐξαρτᾶται, ἂν διαφύγῃ καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτὸν κινδύνους, καὶ ἢ ἐκπλήρωσις τοῦ προορισμοῦ του, καὶ ἢ τιμὴ αὐτοῦ, καὶ ἢ εὐδαιμονία τῶν ἀπογόνων του, καθότι καὶ κατὰ τὸν Εὐριπίδην,

« Ὄταν δὲ κρηπίς μὴ καταβληθῇ γένους
» Ὄρθως, ἀνάγκη δυστυχεῖν τοὺς ἐκγόνους. »

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ.

(Σενέχ. ἰδὲ προηγούμε. Τεῦχ.)

Παραλείποντες τὴν ἄμεσον μετὰ τὴν θρησκευτικὴν τελετὴν σύστασιν τοῦ νομίμου γάμου, δι' οὗ τὰ δύο γένη, ὡς νέαι περιστεραὶ, συνέρχονται πρὸς κοινήν συμβίωσιν καὶ κατασκευὴν φωλεᾶς, ὡς καὶ

τάς πρώτας ἀμοιβαίας καὶ τρυφερὰς αὐτῶν ἐφέσεις, δι' ὧν ἡ φύσις ἐπιτελεῖ καὶ συνεχίζει τὸ ὑψηλὸν ἔργον τῆς τῶν ἀνθρώπων διαδοχικῆς δημιουργίας, ἃς κάμωμεν ἑναρξιν ἐκ τῆς οἰκογενειακῆς ἐκείνης καταστάσεως, εἰς ἣν καὶ ἐν κοινωνίᾳ προηγμένη, διατηροῦνται εἰσέτι τὰ ἴχνη τοῦ ἀρχαίου πατριαρχικοῦ τύπου, ὅπου ἡ ἀπλότης, ἡ ἀθωότης καὶ ἡ ὁμόνοια ἦσαν τὸ παραδείσιον ἐντρύφημα, τοῦ οἰκιακοῦ βίου. Εἰς ταύτην λοιπὸν ὁσάκις τύχῃσι τῆς αὐτῆς μορφώσεως καὶ ἀγαθότητος ζεύγη, καθημένη ἢ γυνὴ παρὰ τῷ ἀνδρὶ ὡς ἄμπελος εὐθυνοῦσα, καὶ τὰ τέκνα κύκλῳ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, συντέρπονται καὶ συνευθυμοῦν ἐν εἰρηνικῇ ὁμηγύρει, ἢ λιτῇ τραπέζῃ ἐκ τῆς ἀπλῆς αὐτῶν συνδιαλέξεως, ἔνθα συνεχῶς περιηχοῦν ἀνταλλαττόμεναι καὶ αἰ σεβαστότεραι καὶ θελκτικώτεραι προσηγορίαι τοῦ πατρὸς, τῆς μητρὸς, τῶν υἱῶν, τῶν θυγατέρων καὶ τῶν ἀδελφῶν.

Ἐνταῦθα, ὅταν ὑπὸ ἀτάκτων παθῶν δὲν παραφέρεται ἡ γλυκύτης τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, συνδυαζομένη μετὰ τῆς πραότητος τοῦ ἠθους καὶ τῆς φαιδροπροσώπου φιλοστοργίας, καὶ ἐκτυλίσσουσα τὸν ἀκένωτον ἠθικὸν αὐτῆς πλοῦτον, δράττει τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα διδάσκη ἀτημελῶς καὶ ἐνσταλάζῃ ἀνεπαισθήτως, εἰς τὰ ἀπαλὰ στέρνα τῶν τρυφερῶν αὐτῆς γόνων τὰ ὑγιῆ σπέρματα τῶν γονιμωτέρων ἀρετῶν καὶ ὠφελιμωτέρων γνώσεων, ἐξ ὧν διαφωτιζόμεναι καὶ διατυπούμεναι αἱ εὐπλαστοὶ ἐκεῖναι ψυχαὶ, ἀναπτύσσουν βαθμηδὸν καὶ μεταδίδουν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ, τὸν ἀνεκτίμητον ἐκεῖνον θησαυρὸν, ὃν ἀπεταμίευσαν ἐκ τῶν ἱστορικῶν ἢ παραδοτικῶν καὶ ἠθικῶν διδαγμάτων καὶ συμβουλῶν τῆς πατρικῆς σοφίας, συνέσεως καὶ πείρας.

Ἰπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἡ οἰκογενειακὴ ἐστία, εἶναι οὐ μόνον τὸ ἀρχαιότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ σοφώτερον καὶ παιδαγωγικώτερον Σχολεῖον, ἐξ οὗ διὰ τοῦ ἀπλουστέρου τρόπου ἀρύεται ἡ ἀνθρωπότης ἐξ αὐτῆς τῆς νηπιότητός της, τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς χρηστοτέρας καὶ πατριωτικωτέρας ἀγωγῆς, ἥτις ἀνδὲν ἐπηρεάζετο καὶ ἐνοθεύετο συνήθως ὑπὸ δύο ἐτέρων Σχολῶν, τῆς τῶν κακῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων, καὶ τῆς τοῦ πρακτικοῦ διεφθαρμένου κόσμου, ἣθελε διατελῆ πάντοτε καὶ ἀγνωτέρα ἐν τῷ βίῳ της, καὶ πιστοτέρα ἐν τῇ τῶν ἐθνικῶν ἠθῶν παραστάσει της, καὶ εὐθυτέρα εἰς πάσας τὰς ἐνεργείας της.

Ἐν τῇ οἰκογενειακῇ Σχολῇ, διατηρεῖται καὶ παραδίδεται ἡ ἔμβιος ἀρχαιότης τῶν προγονικῶν παραδόσεων, αἵτινες ἐν πολλοῖς ἀνακεφαλαιόουν τὴν πάτριον ἱστορίαν, διότι τὰ τέκνα παραλαμβάνουν αὐτὰς ἐκ τοῦ στόματος τοῦ πατρὸς, ὅστις τὰς εἶχεν ἀκούσει παρὰ τῶν προγενεστέρων του. Ἐν αὐτῇ τὸ πρῶτον ἐπίσης ἐμπνέεται καὶ βαθμηδὸν ἀναπτύσσεται τῆς πατροπαραδότου θρησκείας τὸ αἶσθημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ στερεωτέρα βᾶσις τῆς ἠθικῆς τάξεως, διότι νυχθημερὸν ἐξωτερικεύεται καὶ ἀσχεῖται ἐν τῷ τῆς οἰκογενείας εὐκτηρίῳ τὸ ἀπὸ Θεοῦ ἄργεσθαι καὶ εἰς Θεὸν καταπαύεσθαι, εἶναι τὸ κυριώτερον ἀξίωμα τοῦ πρακτικοῦ βίου, ὡς ἡ λατρεία τοῦ ὑπερτάτου ὄντος καὶ τῆς παρεπομένης τῶν Ἁγίων του χορείας, εἶναι τὸ ἀνώτατον καθῆκον πάσης χρηστῆς καὶ εὐσεβοῦς οἰκογενείας. Ἐντὸς αὐτῆς ἰδρύεται ὁ ἱερός βωμὸς ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ἐγγαραγμένα καὶ περίξ αὐτοῦ σταθερῶς πανηγυρίζονται τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἀρχαῖα οἰκιακὰ ἔθιμα, κληροδόμημα πολύτιμον προγονικῆς πε-

ριουσίας, συνδέον ἀναποσπάστως τὸ παρελθὸν μετὰ τοῦ ἐνεστῶτος.

Ἐν τῷ σεπτῷ ἐκείνῳ περιβόλῳ διδάσκονται τὸ πρῶτον, καὶ ἀσκοῦνται συνάμα ὡς ἐν γυμνασίῳ τὰ τὸν κοινωνικὸν βίον ἀφορῶντα καθήκοντα, ὡς καὶ τὰ συνάλληλα καὶ ἰδιαίτερα τῶν συμβιούντων· ἡ σύμπνοια καὶ ἡ ἀμοιβαία τῶν συζύγων βοήθεια καὶ συνεργασία, πρὸς αὔξησιν καὶ μεγαλεῖον τοῦ κοινοῦ οἴκου, καὶ πρὸς μίμησιν τῶν ἐξ αὐτοῦ μελλόντων νὰ ἐξέλθωσι νέων ἐσμῶν· τὸ πρὸς τοὺς γονεῖς ὀφειλόμενον σέβας, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ ἀνταύγεια τοῦ πρὸς τὸν Δημιουργὸν τοῦ παντός προσφερομένου· τὸ ἐπίσης πρὸς τὴν πολιὰν ἡλικίαν καὶ ἐν γένει πρὸς τοὺς ὁμοίους μας ὀφειλόμενον, τὸ ὅποιον συνεχίζει καὶ ὑπομιμνήσκει τὰ ἕτερα· καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ὑποταγή καὶ πειθαρχία, ἀρεταὶ ὑψίσται οἰκιακῆς ἀρμονίας καὶ προαγωγῆς συμφερόντων·

« Πειθαρχία γὰρ ἐστὶ τῆς εὐπραξίας

» Μήτηρ »

Ἐν τῷ ἀβεβήλῳ αὐτῷ σκηνώματι, ἐδρεύει ἀείποτε ἀμίαντος ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ, διαχρωματιζομένη ὑπὸ τοῦ ἐρυθρήματος τῆς παρθενικῆς αἰδοῦς· ἐκ δὲ τῶν αὐστηρῶν αὐτῆς διδασκαλιῶν θηλάζεται καὶ ἡ χρηστολογία, σέμνωμα καὶ διάκοσμος πάσης ἡλικίας. Ἐκεῖ αὐτοφύεται ἡ ἀπλότης τοῦ ἤθους, καὶ ἡ φυσικότης τῶν τρόπων, ἅτινα ἐν τῇ ἀφελεί συμπεριφορᾷ των, παριστῶσι τι πρωτότυπον καὶ ἀνεπιτήδευτον, καταγοητεῦον καὶ πολλάκις ὑποδουλόνον τὰς ψυχάς. Ἐκεῖ τὰ ὑπὸ τῆς προόδου τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰσαγόμενα νέα χρηστὰ ἤθη, διαπλάττονται κατὰ τὸν ἴδιον τύπον· ὅθεν καὶ ἐκάστη οἰκογένεια προσκτᾷ κατὰ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ τι ἐξαιρετικὸν καὶ ἀνόμοιον, τὸ

ὅποιον καὶ τὸ σύστημα καὶ τὸν φυσικὸν αὐτῆς χαρακτήρα διακρίνει. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον μυεῖται καὶ ἅπαν τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἢ μᾶλλον ἐπιμελημένη καὶ τελειότερα μὀρφωσις· ἡ ἀγνότης ἐν τοῖς διαλογισμοῖς, ἡ τάξις ἐν τῇ διαγωγῇ, ἡ οἰκονομία ἐν τῇ δαπάνῃ, ἡ ἐγκράτεια ἐν τῇ χρήσει τῶν ἡδονῶν, ἡ εἰλικρίνεια ἐν τῇ φιλίᾳ, καὶ ἡ μετὰ τῶν συγγενῶν ἀμοιβαία συμπάθεια καὶ ἀνοχή. Ἐκεῖ τέλος ἡ κωρωνίς τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, ἡ ἀγάπη, βλαστάνουσα ἐκ τοῦ φυσικοῦ φίλτρου, διατρεφομένη καὶ ἰσχυροποιουμένη ὑπὸ τῶν ἀκαμάτων πόνων καὶ ἀδιαλείπτων φροντίδων τῶν γεννητόρων, ἀσχολουμένων εἰς τὴν περίθαλψιν καὶ προαγωγὴν τῶν ἰδίων τέκνων, καὶ ὀρδευομένη ὑπὸ τῆς γλυκειᾶς τούτων συναισθήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης, αὐξάνει ὡς δένδρον πελώριον καὶ εὐσκιόφυλλον, τοῦ ὁποίου οἱ μεγάλοι ἀκρέμονες ἐπεκτείνουν πανταχοῦ τὴν εὐεργετικὴν σκιάν των.

Πλὴν τὸ ἀποκλειστικὸν αὐτὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐνδιαιτήμα, δὲν εἶναι μόνον διαμορφωτικὸν Σχολεῖον, καὶ γυμνάσιον ἀσκήσεως ἠθικῆς, θρησκευτικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπλάσεως· δὲν κυοφορεῖ μόνον ἰδιωτικὰς καὶ δημοσίας ἀρετάς, εἶναι καὶ ἀπαραβίαστον ἄσυλον καὶ ἱερὸν ἄδυτον, ἐν τῷ μυχῷ τοῦ ὁποίου οἱ ἐνοικοῦντες, εὐρίσκουν ὡς ἐν ἀκυμάντῳ λιμένι ἡρεμίαν καὶ ἀνακούφισιν ἐκ τῶν ἐκτὸς πολυειδῶν καὶ πολλάκις τρικυμιωδῶν ἀσχολιῶν των. Αἱ γλυκύτεραι τῆς ψυχῆς ἐκχύσεις, τὰ ἡδονικώτερα τῆς καρδίας αἰσθήματα, καὶ τὰ μὴ ἐπιδεχόμενα τὴν κοινὴν διάδοσιν ἀπόρρητα, ἔχουν ἐν αὐτῷ ὡς ἐν τόπῳ ἀπροσίτῳ ἀμοιβαίαν διέξοδον καὶ ἀνταλλαγὴν. Ἀπασαὶ δὲ αἱ τοῦ βίου περιπέτειαὶ λαμβάνουν ἐντὸς αὐτοῦ, ἀναλόγως τῆς φύσεώς

των, τὴν προσήκουσαν καὶ ἐφικτὴν ἱκανοποίησιν· ἡ κούρασις θεραπεύεται ὑπὸ τῆς συναλλήλου μερίμνης· ἡ ἀσθένεια νοσηλεύεται ὑπὸ τοῦ θάλπου καὶ τῆς φιλοστοργίας· ἡ δυστυχία παραμυθίζεται ὑπὸ τῶν κοινῶν βοηθειῶν καὶ τῶν συνετῶν παραινέσεων· ἡ εὐτυχία μετριάζεται ἐν τῇ ἀγαλλιᾶσει τῆς ὑπὸ τῆς φρονήσεως ἐξ ἑνός, καὶ τῆς συστολῆς ἐξ ἑτέρου· ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου περιορίζεται, καὶ πᾶσα τυχὸν ἀναφυομένη ἔρις διαλύεται ὑπὸ τῆς ἀμερολήπτου πατρικῆς δικαιοσύνης· ὁ ἀνὴρ ἐν ἀνάγκῃ ἢ κοινῷ κινδύνῳ συμβουλεύεται μετὰ τῆς συνεύνου, καὶ αὐτὴ ἐνθαρρύνεται ὑπ' ἐκείνου· τὰ τέκνα ἐν πάσῃ νεανικῇ παρεκτροπῇ, καταφεύγουν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς γλυκείας συγκαταβάσεως, τῆς θερμῆς ἀντιλήψεως καὶ φιλοστόργου τῶν γεννητόρων προστασίας, οἵτινες ἱκανοποιούμενοι ἐκ τῆς συντριβῆς καὶ διορθώσεως, ἀνταμείβονται καὶ ἐν τῷ γήρατι ὑπὸ τῆς εὐγνωμοσύνης ἐκείνων, καὶ περιποιῶνται ὑπὸ τῆς αὐτῆς προθυμίας καὶ συμπαθείας. Τὰ συνάλληλα ταῦτα εὐεργετήματα, ὡς καὶ πᾶν ἕτερον συγγενικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν αἶσθημα, ἐν μόνῃ τῇ οἰκογενειακῇ ἐστίαι, ὁσάκις ἐν αὐτῇ δὲν εἰσδύει τὸ δηλητήριον τῆς διαφθορᾶς, δύνανται δεόντως ν' ἀναπτυχθῶσι, καὶ ἐντεῦθεν ἐν τῇ λοιπῇ κοινωνίᾳ νὰ μεταδοθῶσιν.

Ἄλλ' ὁποίας τὸ σεβαστὸν αὐτὸ ἄδυτον, δὲν διεγείρει καὶ εἰς τοὺς ἀπόντας ζωηροτάτας καὶ θελξικαρδίους ἀναμνήσεις! Ὅποιον δὲν εἶναι ἰσχυρὸν πόθου κέντρον πρὸς τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν ἐν τῇ πατρίδι! Ὁ ἐν τῷ κόσμῳ πλανώμενος συνοδεύεται πάντοτε ὑπὸ τῆς σκιας οὕτως εἰπεῖν τῶν οἰκείων του. Ἐν τῇ ἀναπόλησει αὐτῶν, ἀνακουφίζεται εἰς τὰς ὁδοιπορίας του, ἡδυτάτην αἰσθάνεται ἄγεσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀσχολι-

ῶν του, ὡς καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀνησυχία του ἑωσοῦ ἐπανίδῃ αὐτοὺς καὶ πατήσῃ τὸ πάτριον ἔδαφος, ἔχει τὴν ἀφατον ἡδονὴν τῆς. Εὐτυχεῖς καὶ τρισόλβιοι ὅσοι εἴτε ὑπὸ βίας, εἴτε ὑπὸ διαφθορᾶς, δὲν ἀπώλεσαν τὸ ἱερὸν αὐτῶν Τέμενος, ἀλλ' ἔζησαν καὶ ἀπεβίωσαν ἐν αὐτῷ, περιστοιχούμενοι ὑπὸ τῆς πίστεως τῆς συζύγου, τῆς ἀγάπης τῶν τέκνων, τῆς συμπαθείας τῶν συγγενῶν καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν συμπολιτῶν των! Οἱ τοιοῦτοι ἀπήλαυσαν καὶ ἐν τῷ βίῳ τὴν μακαριότητα τοῦ παραδείσου! Τοιαύτη ἐν μικρογραφίᾳ εἶναι καὶ ἡ ἐσωτερικῶς ἠθικὴ τῆς οἰκογενείας ἀνατομία. Σχολεῖον θρησκείας, ἠθικῆς, χρηστῆς ἀγωγῆς, ἐπιστήμης, τέχνης, βιομηχανίας, δικαιοσύνης καὶ ἀγνῶν καὶ ἡδονικῶν ἀπολαύσεων, ὡς εἶναι καὶ ἐν τῇ συστάσει τῆς μονᾶς ἢ στοιχείου, καὶ ἀνακεφαλαίωσις ἐν ταύτῳ τῆς μεγάλης κοινωνίας.

Ἡ περιγραφή αὐτῆς δὲν εἶναι φαντασία, δὲν εἶναι ἰδανισμὸς, δὲν εἶναι ποιητικὸν εἰδύλλιον, εἶναι ἀπεναντίας ψυχρὰ σκέψις, πραγματικότης καὶ ἀντιγραφή τῆς φύσεως, καίτοι ὁ κληρὸς τῆς ἀποβαίνει πολλάκις λίαν βαρὺς καὶ πικρὸς! Ἄλλὰ καὶ ποῖα τέρψις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διαμένει λύπης ἀμέτοχος; — Πλὴν καὶ ἡ σύστασις, καὶ ἡ πρόοδος, καὶ ἡ ἐσωτερικὴ τοῦ πρώτου αὐτοῦ κοινωνικοῦ στοιχείου κατάστασις, μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, διότι ὅπου δὲν ὑποβόσκει τὸ μίασμα τῆς κακοθείας, ἐκεῖ κατὰ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰ πάντα βαδίζουν συνωδᾶ πρὸς τὸν ὅποιον ἀνεπτύξαμεν φυσικὸν καὶ ὁμαλὸν τρόπον. Μόνα τὰ προκατειλημμένα πνεύματα, ἢ τὰ ἐν ἀκολασίᾳ βιοῦντα, ἢ τὰ τὸν μηδενισμόν καὶ τὸ χάος τῶν ὄντων ἐπιδιώκοντα, δύνανται νὰ διαμφισθητήσωσι τοιαύτας πλέον ὁμολογουμένως ἀληθείας.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἡ οἰκογένεια ὡς ἀπεικονίσασμεν αὐτήν, ὑπετίθετο ἰδανικὴ, τί πρὸς τοῦτο; — Ἦθελε τοῦλάχιστον χρησιμεύει ὡς ἐντελέστερος τύπος πρὸς ὃν ὀφείλομεν ν' ἀτενίζωμεν καὶ νὰ πλησιάζωμεν, διότι τότε μόνον καὶ αὐτὴ, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἰδίας σχηματιζομένη κοινωνία, ἤθελον ἀκολουθεῖ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν ὕλικὴν καὶ ἠθικὴν τελειοποίησιν ἀμφοτέρων. Ὁ ἰδανισμὸς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ὠραιότητι προάγει καὶ ἐκπολιτίζει τὸν ἠθικὸν κόσμον, ὡς ὁ ἰδανισμὸς ἐν ψεύδει καὶ δυσμορφίᾳ ἀποκτηνώνει καὶ ἀποβαρβαρόνει αὐτόν.

Κρίνομεν δὲ περιττόν ν' ἀντιστρέψωμεν ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα, ὅπως ἐρευνήσωμεν καὶ καταδείξωμεν τὰ ἀντίθετα καὶ δεινὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἤθελον προκύψει ἐκ τῆς καταργήσεως τῆς οἰκογενείας ἢ τῆς ἀλλοίας αὐτῆς συστάσεως, ὡς καὶ τὰ ἐπαπειλούμενα ἐκ τῆς φανερᾶς ἢ κεκαλυμμένης διαφθορᾶς καὶ παραλυσίας, διότι ἐννοοῦνται οἴκοθεν, καὶ ἕκαστος δύναται κάλλιστα νὰ ὑπολογίσῃ αὐτὰ φρικώδη ὅμως εἶναι καὶ δυσειδέστατα! Ἡ ἄμεσος τῶν δύο πρώτων περιπτώσεων συνέπεια, ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀνατροπὴ καὶ διάλυσις τῆς κοινωνίας· ἡ θεὰ τῆς ἤθελε τότε παριστάνει ὡς ἔγγιστα τὴν θεὰν ἀνατραπέντων ὑπὸ τρομερῶν ὑποχθονίων κλονισμῶν μεγαλοπόλεων, ἐνθα μόνον τὰ ἐρείπια τῶν οἰκοδομῶν καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν σκηνοῦντα καὶ μίγδην βιοῦντα παντοειδῆ ζῶα, ἤθελον καταμαρτυρεῖ τὴν ἄλλοτε ὑπαρξίν των. Ἡ δὲ τῆς φανερᾶς ἢ κεκαλυμμένης δηλητηριάσεως συνέπεια, ἤθελεν εἶσθαι ὁ χρόνιος μαρασμὸς τῆς κοινωνίας, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ θάνατος, διότι ἀφοῦ αἱ οἰκογένειαι συναπαρτίζουσιν τὸ ἔθνος, ἔπεται ἀναγκαίως, ὅτι, καταστρεφόμενων ἐκείνων ἠθικῶς, συγκαταστρέφεται

ἐπίσης καὶ αὐτό. Τοιοῦτος εἶναι ὁ φυσικὸς τῶν πραγμάτων σύνδεσμος ἢ νόμος, καὶ ἡ κοινὴ αὐτῶν τύχη.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ λόγου, ὅστις ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῇ ἰσχύϊ του καταπέθει πᾶσαν συνείδησιν, ἐπέρχεται συνεπίκουρος καὶ ἡ ἱστορία, ὅπως, ὡς προείπομεν, ἐτι μᾶλλον καὶ ἐκ περισσοῦ διαφωτίσῃ καὶ κυρώσῃ τὸ δυσάρεστον μὲν, πλήν ἀληθέστατον τοῦτο πόρισμα. Μὲ τὴν ἱστορικὴν δὲ ταύτην διαβεβαίωσιν, ἦν πορραφράζομεν καὶ συνοψίζομεν ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα Ἰταλικῶν Πολιτειῶν τοῦ σοφοῦ καὶ κριτικωτάτου Σισμόνδου (κεφ. CXXIV), θέλομεν δόσει καὶ πέρας εἰς τὴν μικρὰν ταύτην πραγματείαν.

» Ἐνῶ κατὰ τὸν 15. αἰῶνα, λέγει ὁ ἐμβριθὴς αὐτὸς ἱστορικὸς, ἤρξατο ν' ἀναφαίνηται ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ νέος πολιτικὸς καὶ φιλολογικὸς κόσμος, ἐν μόνῃ τῇ Ἰταλικῇ χώρᾳ, ὅπου πρότερον καὶ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ ἦτο τοσοῦτον ἐνεργητικὸς καὶ ἀκμαῖος, ἤρξατο τότε νὰ καταπίπτῃ καὶ παρακμάζῃ. Ἄγονος ἐν τῇ φιλολογίᾳ, δοῦλος ἐν τῇ πολιτικῇ· οὔτε ἀριστουργήματα διανοίας, οὔτε ἐλευθερία, οὔτε μεγαλεῖον, οὔτε δόξα ἀπέμενον εἰς αὐτήν· νέκρωσις ἀπόλυτος ἐπεκράτει πανταχοῦ· ἀφιλοκαλία, ἀνουσιότης, ἀτονία καὶ στείρωσις ἐν τῇ φιλολογίᾳ· ἀδράνεια δὲ, ἔλλειψις πάσης ἀρετῆς, παντὸς ἐξόχου χαρακτῆρος καὶ πάσης ἀναμορφωτικῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ πολιτικῇ. Πλεῖστα βεβαίως αἷτια συνετέλεσαν πρὸς κυοφορίαν αὐτῆς τῆς ἀπογνωστικῆς καταστάσεως, καὶ τοῦ γενικοῦ θανάτου· ἐν ὅμως μεταξὺ αὐτῶν, ἴσως τὸ σημαντικώτερον πάντων, καὶ τὸ ὀλιγώτερον παρατηρηθὲν, ἦτο καὶ ἡ πανταχοῦ ἠθικὴ τῆς οἰκογενείας ἀποσύνθεσις.»

» Εἶπομεν τὸ ὀλιγώτερον παρατηρηθὲν, διότι συνήθως ἡ ἱστορία δὲν ἀφηγεῖται πάσας τὰς κοινωνι-

κὰς συμφορὰς, ἀλλ' ὅσας κυρίως ἔχουν βαθμόν τινα μεγαλείου καὶ εὐγενείας, ἀξίων μνήμης καὶ μεταδόσεως, ἢ ὅσας ἔχουν πολιτικὸν χαρακτήρα καὶ κοινῶς δοκιμάζονται· πλὴν ἀποσιωπᾶ τὰς ἤττον θορυβώδεις καὶ ἰδιωτικάς, καὶ ἀνεξαρτήτους ἐκ τῆς πολιτικῆς, καίτοι ὡς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς γενικότητός των, δύνανται εἴτε ἀφανῶς, εἴτε ἀνεπαισθήτως, νὰ ὑποβιβρώσκουν βαθμηδὸν ὡς σάρακες τὸ κοινωνικὸν σῶμα, καὶ τοιοῦτου εἶδους ἦσαν τὰ πλεῖστα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δυστυχήματα τοῦ 13. αἰῶνος. Ἐκαστος ἔπασχεν, ἀλλ' ἔπασχεν ἐν τῷ μυχῷ τῆς ἰδίας οἰκογενείας ὡς ἄνθρωπος μᾶλλον ἢ πολίτης. Ὅλοι αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις εἶχον δηλητηριασθῆ, αἱ προσδοκίαι ἀπολεσθῆ, καὶ αἱ περιουσίαι ἐλαττωθῆ, ἐνῶ αἱ ἀνάγκαι καθεκάστην ἐπολλαπλασιάζοντο, καὶ ἀντὶ ἕκαστος νὰ εὐρίσκη, τοῦλάχιστον παραμυθίαν τινὰ ἐν τῇ ἰδίᾳ συνειδήσει, ἀπῆντα ἀενάως τὸν ἔλεγχον τῶν παρελθόντων αὐτοῦ παραπτωμάτων, καὶ προσθέτων οὕτω τὴν αἰσχύνην εἰς τὴν θλίψιν, ἐπειρᾶτο ν' ἀποκρύπτῃ τὰς δυστυχίας του εἰς τὰ βλέμματα τῶν συγχρόνων, καὶ νὰ ὑποκλέπτῃ αὐτὰς ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν μεταγενεστέρων ».

» Ἐνεκα τούτου καὶ οὐδεὶς ὑπελόγισε μεταξὺ τῶν δημοσίων τῆς Ἰταλίας συμφορῶν, τὴν γενικωτέραν ἴσως ἀφορμὴν τῶν ἰδιαιτέρων δεινῶν ὄλων τῶν οἰκογενειῶν, ἥτοι τὴν προσγινομένην ὕβριν εἰς τὸν ἱερόν τοῦ γάμου δεσμόν, μὲ ἕτερον σκανδαλώδη δεσμόν, θεωρούμενον ὡς ἔντιμον, οἷος ἦτον ἐκεῖνος τῶν κιναιδῶν (cicisbei) ἢ γυναικοδούλων (cavalieri serventi). Τὸ ἀπαίσιον τοῦτο ἔθιμον, εἰσαχθὲν κατὰ τὸν 13. αἰῶνα ὑπὸ τῶν αὐλῶν, καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν Ἰσπανικῶν ὀπλων, ἄτινα εἶχον καταπλημμυρίσει τὴν Ἰταλίαν,

ἐξωστράκισεν ὁμοῦ μὲ τὴν εἰρήνην, καὶ πᾶν ἠθικὸν αἴσθημα ἀπὸ τὰς οἰκογενείας, ἐξ ὧν τότε προήλθε καὶ ἡ πλήρης κατάπτωσις καὶ ἀπονέκρωσις εἰς ὄλον τὸ ἔθνος ».

» Οἱ Ἡγεμονίσκοι τῆς Ἰταλίας, συμπαραλαβόντες ὡς συμμάχους καὶ τὰς Καστιλιανὰς προλήψεις, ἀντεκατέστησαν εἰς τὴν ἐργασίαν, ἥτις ἦτον ἀνέκαθεν ἡ διακριτικὴ τῶν Ἰταλῶν ιδιότης, καὶ δι' ἧς προήχθησαν αἱ πρῶται τῆς Φλωρεντίας, Ἐνετίας καὶ Γενούης οἰκογένειαι, τὴν ἀργίαν, ἣν περικοσμήσαντες καὶ μὲ τοὺς ἄλλοτε πομπώδεις Βυζαντινοὺς τίτλους, ἐχαρακτήρισαν καὶ ὡς ἀληθῆ εὐγένειαν· τὴν τιτλοφορίαν μάλιστα τότε τῶν ἐκλαμπροτάτων, ὑψηλοτάτων, κομήτων, ἱπποτῶν καὶ, καὶ . . . κατέστησαν τοσοῦτον κοινήν, ὥστε ἔγραφον πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον ὑποδηματοποιόν, πρὸς τὸν ἐξοχώτατον ἠνίοχον κ. τ. λ. ἡ κορύφωσις τῆς διαφθορᾶς οὐδεμίαν ἀνείχετο διάκρισιν ».

« Ἐν δὲ ἰῆ τιμῇ ἡμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλός ».

Ταῦτοχρόνως δὲ εἰσήγαγον καὶ τὸν ἄδικον καὶ ἀντιφυσικὸν θεσμόν τῶν πρωτοτοκίων, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὁποίου, οἱ μὲν δευτερότοκοι υἱοὶ, κατεδικάζοντο εἰς ἰσόβιον ἀπορίαν καὶ ὑποτέλειαν· αἱ δὲ θυγατέρες εἰς μοναστικὸν περιορισμόν ».

» Ἴνα ὁμως παράσχωσιν ἀσχολίαν τινὰ εἰς τὸ νέον τοῦτο εἶδος τῆς ἀργίας καὶ αὐλικῆς εὐγενείας, καὶ ἱκανοποιήσωσι μέχρι τινὸς τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἀποκληρωθέντων, καὶ διὰ παντός ἐκ τοῦ γάμου ἀποκλεισθέντων δευτεροτόκων, ἐπεννόησαν τὸν θεσμόν, ἢ τὰ ἀλλόκοτα δίκαια καὶ καθήκοντα τῶν κιναιδῶν ἢ γυναικοδούλων, ἅτινα ἐστήριξαν ἐπὶ δύο νόμων δημι-

ουργηθέντων υπό τοῦ ωραίου φύλου, τῶν ἐξῆς: 1ον Οὐδεμία γυνή ἠδύνατο μόνη νὰ ἐμφανισθῆ εὐπρεπῶς εἰς τὸ δημόσιον. 2ον Οὐδεὶς ἐπίσης ἀνὴρ ἠδύνατο χωρὶς νὰ γίνῃ γελοῖος, νὰ συνοδεύῃ τὴν σύζυγόν του. Οἱ ὑπὸ τῶν μεγιστάνων υἰοθετηθέντες οὗτοι νόμοι, πεξετάθησαν βαθμηδὸν καὶ εἰς τὰ πλήθη, ἅτινα ἐπὶ τέλους καὶ ἀπώλεσαν ».

» Τὰ περισσότερα κακὰ, ἵπου τοὺς λαοὺς τοὺς φθείρουν

» Οἱ πλούσιοι καὶ οἱ νοήμονες μέσα ἑαυτοὺς τὰ σπεύρουν ».

» Ὁ ἀντικοινωνικὸς οὗτος θεσμὸς ἐχρημάτισεν ὀλεθριώτερος ἀπὸ αὐτὴν τὴν παραλυσίαν, διότι ἐπεδείκνυε πομπωδῶς, ὅτι ἄλλοτε ἐκρύπτετο. Οὐχὶ διότι γυναικῆς τινες εἶχον ἐραστὰς, ἀλλὰ διότι δὲν ἐπέτρεπετο εἰς αὐτὰς νὰ ἐξέλθωσιν ἀνευ ἐραστοῦ, ἐπαύσαν τότε οἱ Ἴταλοὶ τοῦ νὰ ᾔῃαι ἄνθρωποι. Τὰ ἔθιμα ταῦτα γενικευθέντα, ἐθεωροῦντο ὡς τὰ μόνα ἐμπρεπῆ εἰς τὸν ἐξευγενισμένον καὶ κομψὸν βίον. Ἐνεκα ὁμῶς αὐτῶν πάντες οἱ οἰκογενειακοὶ δεσμοί, δὲν ἐχαλαρώθησαν ἀπλῶς, ἀλλ' ἐντελῶς κατεθραύσθησαν. Οὐδεὶς ἀνὴρ ἐνόμιζε πλέον τὴν ἰδίαν σύζυγον ὡς τὴν πιστὴν τοῦ βίου του σύντροφον, ὡς σύμβουλον ἐν τῇ ἀμφιβολίᾳ, στήριγμα ἐν τῇ δυστυχίᾳ, σῴτειραν ἐν τῷ κινδύνῳ, καὶ παρήγορον ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ· οὐδεὶς πατήρ ἐτόλμα νὰ διαβεβαιώσῃ ὅτι τὰ ἐκ τοῦ γάμου γεννώμενα τέκνα ἦσαν ἰδικά του· οὐδεὶς δι' ἐκεῖνα ἐθεώρει ἑαυτὸν δεσμευμένον ὑπὸ τῆς φύσεως, οὔτε ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀγωγῆς των. Ἡ ἀπώλεια αὕτη τῶν γλυκυτέρων καὶ εὐγενεστέρων ἐφέσεων, ὡς καὶ ἡ ἀδιαλείπτως διαταραττομένη οἰκιακὴ ἁρμονία ὑπὸ τῆς παρουσίας τοῦ φίλου τῆς ἰδίας συζύγου, ἐδηλητηρίαζον ὅλας τὰς οἰκογενειακὰς σχέσεις ».

» Ὁ οἰκογενειάρχης θέλων ν' ἀπαλλαγθῆ ἐκ τοι-

αὐτῆς ὀδυνηρᾶς καταστάσεως, ἢ νὰ διασκεδάσῃ τὰς ἀλγεινὰς ἐντυπώσεις, αἰτινες νυχθημερὸν τὸν παρηνόχλουν ἐντὸς τοῦ οἰκιακοῦ ἀσύλου του, ἢ παρεδίδετο εἰς βίον ὄλως ἐκδεδιητημένον, ἢ ἐπειρᾶτο ν' ἀνεύρη ἀλλαχού τὴν ἀποζημίωσιν, πλὴν παντοῦ τὰ πάντα ἦσαν σῆψις καὶ δυσωδία. Ἡ γενικὴ ἐξαχρείωσις καὶ διαφθορὰ οὐδὲν ἐπέτρεπον ἀντίσταθμον. Ἐὰν ἐπεδίωκεν ἀνωτέρας τιμὰς, ἢ ματαιοδοξία του ἐταπεινόνετο ὑπὸ ἀντιζήλων ἀξιώσεων· ἐὰν ἔστρεφε τὰ βλέμματα πρὸς τὰς δημοσίας θέσεις, ἠναγκάζετο νὰ προσφύγῃ εἰς ραδιουργίας, κολακείας καὶ χαμερπείας· ἐὰν εἶχε δίκας, ἀπέβαινον εἰς βλάβην του, ἐνεκα τῶν ἀτελευτήτων βραδυτήτων καὶ τοῦ ὠνίου τῶν δικαστῶν· ἐὰν εἶχεν ἐχθροὺς, ἢ περιουσία, ἢ ἐλευθερία καὶ ἡ ζωὴ του, ἦσαν ἔρμαιον μυστικῶν κατασκόπων καὶ αὐθαιρέτων δικαστηρίων. Οὔτε λοιπὸν ἡ κοινωνία, οὔτε ὁ ἴδιος οἶκος παρεῖχον εἰς αὐτὸν τινα ἱκανοποίησιν. Βεβιασμένος ὅθεν ν' ἀκολουθῆ τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους του τάσιν, παρεδίδετο ἀνευ τινὸς μέτρου ἢ χαλινοῦ εἰς τὸν κτηνώδη τῶν ὕλικῶν ἀπολαύσεων βίον· τοιουτοτρόπως διὰ τῶν πανηγύρεων, τῶν συμποσίων καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἡδονῶν, λησμονῶν τὴν ἀθλιότητα τῆς θέσεώς του, ἐλησμόνει σανάμα ὅτι ἦτο καὶ ἄνθρωπος ».

Τοιαύτας ἐν ἀπάσῃ τότε τῇ Ἰταλικῇ χώρᾳ ἐπήνεγκεν ὀλεθρίας συνεπείας ἢ καταστροφὴ κυρίως τῆς οἰκογενείας, καὶ ἡ ἐξύβρισις τῶν ἱερωτέρων τῆς κοινωνίας ἡθῶν, παράδειγμα φρικτὸν μὲν, πλὴν διδακτικώτατον πρὸς τοὺς συγχρόνους καὶ μεταγενεστέρους.

ΠΕΡΙ ΝΕΚΡΟΠΟΛΕΩΝ.

(Συνέχ. ἰδὲ προηγούμε. Τεῦχ.)

Καὶ τὰ περὶ τῶν νεκρῶν ἔθιμα τῶν Σινῶν, ἔχουσιν ἐπίσης τινὰ ποικιλίαν. Ἡ μεγίστη ἔκτασις τοῦ οὐρανίου ἐκείνου κράτους, δικαιολογεῖ ἴσως αὐτήν. Πλὴν παντοῦ ἐπικρατεῖ ὁ μέγας πρὸς τοὺς τεθνεῶτας σεβασμὸς καὶ ἡ ἰδιαιτέρα περὶ αὐτῶν μέριμνα. Ἴδού ἐν ὀλίγοις πῶς ἱστορεῖ τὰ ἔθιμα ταῦτα ὁ ποτὲ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας τῶν Ἰνδιῶν J. F. Δάβις. Ὅταν τις ἀποβιώσῃ ἀναγγέλλεται ὁ θάνατος αὐτοῦ εἰς ὄλους τοὺς συγγενεῖς καὶ φίλους· αἱ δὲ θύραι τοῦ οἴκου του καλύπτονται μὲ ἀγγελίας λευκὰς, διότι εἰς τοὺς Σίνας τὸ λευκὸν εἶναι τὸ χρῶμα τοῦ πένθους. Ἄμα συνέλθωσιν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι λευχειμονοῦντες, καὶ μὲ τὰς κεφαλὰς ἐστεμμένας ὑπὸ λευκῶν ταινιῶν, περιστοιχοῦν τὸν νεκρὸν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες καὶ θρηνοῦν κατοδύτως ὡς πράττουν καὶ ἐν Ἰρλανδίᾳ. Ἐν τούτοις ὁ πρωτότοκος καὶ ἐν ἑλλείψει τούτου ὁ δευτερότοκος υἱὸς, λαμβάνων ἀγγεῖον μὲ δύο χάλκινα νομίσματα, μεταβαίνει εἰς τὴν πλησιέστεραν πηγὴν ἢ δεξαμενὴν, ὡς διὰ νὰ ἀγοράσῃ δῆθεν, πλὴν ἵνα μετακομίσῃ ὕδωρ, δι' οὗ πλύνεται ὁ νεκρὸς, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐνδύεται εὐπρεπῶς, καὶ τιθέμενος ἐντὸς θήκης καλύπτεται ἐντελῶς. Ἐπὶ τοῦ καλύμματος τῆς θήκης, βάλλουν πινακίδα εἰς ἣν εἶναι ἐγγεγραμμένον τὸ ὄνομα καὶ οἱ τίτλοι τοῦ τεθνεῶτος, ἀπαράλλακτα ὡς μέλλουν νὰ ἐγχαραχθῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ τύμβου του.

Μετὰ τρία ἑπταήμερα, ἤτοι μετὰ 21 ἡμέραν γίνεται ἡ ἐκφορὰ τοῦ λειψάνου, προπορευομένη ὑπὸ θυ-

μιαμάτων καὶ μουσικῆς, καὶ συνοδευομένη μέχρι τοῦ τάφου ὑπὸ τῶν τέκνων, τῶν συγγενῶν ἀμφοτέρων τῶν γενῶν καὶ τῶν φίλων τοῦ τεθνεῶτος. Κατὰ ἀρχαῖον ἔθιμον ὄφειλον φθάνοντες εἰς τὸν τάφον, νὰ ῥίπτωσιν ἐντὸς αὐτοῦ ἀργύριον καὶ νὰ καίωσι πολύτιμα ἐνδύματα, πλὴν κατόπιν καλῶς ἐννοουμένης οἰκονομίας, ἀντεκατέστησαν νομίσματα καὶ ἱμάτια χάρτινα· ἀνεπλήρονον οὕτω διὰ τῆς εἰκονικότητος, τὴν πραγματικότητα. Μετὰ τὸν ἐνταφιασμὸν, ἐπαναφέρουσι εἰς τὸν οἶκον πομπῶδως τὴν πινακίδα τοῦ νεκροῦ, ἣν ἀναρτῶσιν εἰς τὴν αἴθουσαν καλουμένην τῶν προγόνων, ὅπως, ὡς οἱ Ἰνδοὶ Κοσσεάχαι ἐπὶ τῶν τάφων τῶν πατέρων των, συζητοῦν ἐκεῖ καὶ οὗτοι καὶ ἀποφασίζουσι τὰς σημαντικωτέρας οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις, ὡς νὰ διεκπεραίονον αὐτὰς ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν προπατόρων των. Δίς δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον, προσφέρουσι εἰς αὐτὴν θυμίαμα, ὅτε μνημονεύουν καὶ ὄλους τοὺς τεθνεῶτας. Οἱ τάφοι των ἐγείρονται ἐπὶ λόφων καὶ κατ' ἐκλογὴν τῶν συγγενῶν, ὅπως συμβιβάζωσι τὰς ἀρχὰς τῆς ὑγιεινῆς μὲ τὰ πρὸς τοὺς τεθνεῶτας καθήκοντα.

Ἄλλαχοῦ δὲ συνειθίζουσι ἑτέρας πολὺ περιέργους τελετὰς πρὸς τοὺς νεκροὺς, διότι ἀφοῦ τοὺς ζωγραφίσωσι τὸ πρόσωπον, καὶ τοὺς ἐνδύσωσι μὲ τὰ μεγαλοπρεπέστερα ἱμάτια, τοὺς συνοδεύουν συγγενεῖς καὶ φίλοι λευχειμονοῦντες μετὰ θρήνων καὶ ὀλοφυρμῶν μέχρι τοῦ τάφου, ἐστρωμένου μὲ δέρματα, καὶ ἐστολισμένου μὲ πρασίνοισιν κλάδους καὶ μὲ τὰ ἐντιμώτερα παράσημα· ἀφοῦ δὲ τοὺς ἐναποθέσουν, καλύπτουν αὐτοὺς μὲ χῶμα, καὶ ἀκολούθως παραθέτουν πάντοτε ἐπὶ τοῦ τύμβου τροφὰς, ὅπως γεύωνται ὁσάκις εὐαρεστοῦνται. Τὸ ἔθος τοῦτο τῶν Σινῶν, ἀποδεικνύει

ἵτι πιστεύουν εἰς τὴν ἀθανασίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ Πέρσαι ἦσαν ἀπλούστατοι εἰς τὰς κηδείας τῶν. Ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρει εἰς τὴν Κυροπαιδείαν του, ὅτι ὁ Κῦρος ἐσύσταινε θερμῶς εἰς τοὺς υἱούς του νὰ θάψωσι καὶ ἀποδώσωσι τὸ σῶμά του εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν ἀνήκεν ὡς εἰς μητέρα. Ὁ δὲ Κικέρων εἰς τὰ Τουσκολανικὰ ζητήματα βεβαιοῖ, ὅτι πρὶν τοῦ ἐνταφιασμοῦ ἐκάλυπτον τὰ πτώματα μὲ κηρὸν, ὅπως τὰ καθιστῶσι διαρκέστερα. » *Persae jam cera circumlitos con- » diunt, ut quam maxime permaneant diuturna corpora* ».

Πάντη ἀνόμια ἦσαν τὰ ἔθιμα τῶν Σκυθῶν ὡς πρὸς τὰς ταφάς, διότι οἱ μὲν οἰκοῦντες περὶ τὴν χώραν τῶν Σογδιανῶν καὶ Βακτριανῶν, δὲν ἔθαπτον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, τοὺς νεκροὺς, ἀλλὰ τοὺς ἐρρίπτον εἰς τοὺς κύνας, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζον ἱεροὺς. Τὸ αὐτὸ ἐπραττον, κατὰ τὸν Κικέρωνα, καὶ οἱ Ὑρκανοί, πλὴν τούτους, ὡς πιστεύεται, ἠνάγκασεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτὴν τὴν βάρβαρον συνήθειαν. Οἱ δὲ ἕτεροι Σκύθαι ἔθετον ἐφ' ἀμάξης τὸν νεκρὸν, τὸν ὅποιον οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς περιήγαγον εἰς τοὺς φίλους, οἵτινες ὤφειλον νὰ εὐχῶσιν ὅλους τοὺς συνοδεύοντας αὐτὸν, παραθέτοντες καὶ εἰς τὸν νεκρὸν τὴν μερίδα του. Τοιοῦτοτρόπως τὸν περιέφερον ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ μετὰ ταῦτα τὸν ἔθαπτον. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τὴν ταφὴν, ὤφειλον ἅπαντες ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες νὰ καθαρίζωνται οὐχὶ δι' ὕδατος, ἀλλὰ διὰ θυμιαμάτων καιομένων ἐπὶ τοῦ πυρός.

Οἱ Θράκες, ἐκτὸς τῶν Γετῶν, τῶν Κρηστοναίων καὶ τῶν Τραυσῶν, εἶχον ἔθιμα παραπλήσια σχεδὸν μὲ τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐξ ὧν ἴσως τὰ παρέλαβον, διότι ἐξέθετον τὸν νεκρὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ ὀρηγοῦντες

αὐτὸν, ἔσφαζον συνάμα ἱερεῖα καὶ συνευωχοῦντο, ἔπειτα ἢ τὸν ἔθαπτον ἢ τὸν ἔκαιον καὶ ἐνεταφίαζον τὴν κόνιν αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν ταφὴν συνεκρότουν διαφόρους ἀγῶνας, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον μεγάλα βραβεῖα. Οἱ Γέται μόνον ἐπίστευον ὅτι δὲν ἀπέθνησκον, ἀλλ' ὅστις ἐξ αὐτῶν ἐτελεύτα, μετέβαινε πλησίον εἰς τὸν Θεὸν τῶν Ζάμολξιν, ὅπου μετέφερον καὶ τὸ πτώμα του, ὅπως καὶ αὐτὸ μεταλαμβάνη ἐκ τῶν θείων ἀγαθῶν.

Εἰς δὲ τοὺς Κρηστοναίους, εἰς τοὺς ὁποίους ἦτο δεκτὴ ἢ πολυγαμία, ὅταν τις ἀπέθνησκε, συνήρχοντο ἅπασαι αἱ γυναῖκες αὐτοῦ καὶ οἱ φίλοι, οἵτινες ἐσύσταινον σπουδαῖον συμβούλιον, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὁποίου ἢ προκριθεῖσα ἐκ τῶν γυναικῶν ὡς καλιτέρα, ἐσφάζετο ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ συνεθάπτετο μετὰ τοῦ νεκροῦ, αἱ δὲ λοιπαὶ ὡς περιφρονηθεῖσαι καὶ μὴ ἀξιωθεῖσαι τοιαύτης τιμῆς, ἀνεχώρουν κλαίουσαι καὶ ὀδυρόμεναι. Οἱ Τραυσοὶ ἐθρήνουν μὲν καὶ ὀλοφύροντο, πλὴν οὐχὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν γεννωμένων, τοὺς ὁποίους ἐνόμιζον δυστυχεῖς, ὡς εἰσερχομένους ἐντὸς κόσμου μεστοῦ πόνων καὶ συμφορῶν, ἐνῶ ἐκείνους ἐθεώρουν εὐτυχεῖς ὡς ἀπαλλαττομένους διὰ τοῦ θανάτου ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ κόσμου τούτου. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ εἶναι διδακτικώτερον ἀπὸ πολλὰ φιλοσοφικὰ βιβλία.

Τὰ ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων ὡς πρὸς τοὺς νεκροὺς μετεβάλλοντο καὶ ἐποικίλλοντο διαδοχικῶς ὡς ὁ προαδευτικὸς αὐτῶν βίος. Κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους, ὡς ἀναφέρει ὁ Κικέρων εἰς τοὺς Νόμους του, ἔθαπτον τοὺς νεκροὺς εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐκάλυπτον αὐτοὺς μὲ χῶμα, ἀκολούθως ἔσπειρον ἐλευθέρως τοὺς ἰδίους ἀγροὺς, διότι ἐφρόνουν ὅτι ἡ γῆ ὡς μήτηρ